NATIONALT VIDENSCENTER FOR DEMENS

Når du skal undervise

Hvad skal der til for, at det bliver god undervisning? Der er flere faktorer, som spiller ind og påvirker hinanden. Du vil her blive præsenteret for, hvilke overvejelser du kan gøre dig, når du skal forberede din undervisning til et kursus.

Den didaktiske relationsmodel

Didaktik betyder undervisningslære og drejer sig om alle forhold, der har med undervisning at gøre. Den didaktiske relationsmodel fra Hiim og Hippe kan give dig et grundlag for at opnå en god og optimal undervisning for deltagerne.

Modellen fungerer som en referenceramme for underviseren til anvendelse i forbindelse med planlægning, gennemførelse af undervisning og ikke mindst til refleksion og evaluering af undervisningen. Modellen er med til at sikre, at den enkelte underviser "kommer hele vejen rundt" med sine didaktiske overvejelser.

Figur: Den Didaktiske Relationsmodel, frit efter Hiim, H & Hippe, E (2007).

Stregerne i modellen illustrerer relationerne mellem elementerne og med den pointe, at du ikke kan ændre noget, uden det går ud over noget andet, da det hele hænger uadskilleligt sammen. Det er derfor også vigtigt at se modellen som et dynamisk værktøj, da forholdene ændrer sig afhængigt af konteksten. Fx kan læringsforudsætningerne og

NATIONALT VIDENSCENTER FOR DEMENS

rammefaktorerne være forskellige fra kursus til kursus, som får betydning for din tilpasning og justering af læreprocessen, mål og indholdet i undervisningen.

I det følgende beskrives hvert enkelt element adskilt.

Læringsforudsætninger

Følelser, holdninger, færdigheder og forståelser, som deltageren møder undervisningen med.

Er et kursus mon det bedste lige nu for personen, eller vil det give mere mening at deltage i en samtalegruppe i stedet for? Det er vigtigt, at du som underviser overvejer kursusdeltagernes læringsforudsætninger i forhold til undervisningens mål, indhold, rammer og metoder. Det kræver, at du tager dig tid til at kende din målgruppe og dennes forudsætninger, fx kan du kontakte deltagerne inden kurset, hvor du kan danne dig et indtryk af deres forventninger og behov. Samtidig er det væsentligt at være opmærksom på, at læringsforudsætninger er under konstant forandring og derfor ikke kan betragtes som noget statisk. Det kræver, at man som underviser hele tiden må overveje kursisternes aktuelle udgangspunkt og tilpasse undervisningen derefter.

Overvej følgende omkring din undervisning:

- Hvad er kursisternes læringsforudsætninger?
- Hvordan kan du få viden om deres læringsforudsætninger?
- Skal kursisterne motiveres til at gå i gang – eller møder de op topmotiverede?
- Hvilke undervisningsformer er effektive og meningsfulde for kursisterne – og for dig som underviser?
- Er der særlige tilgange, som du skal være opmærksomme på i undervisningen? Fx læringsstile, kompenserende tilgange af hensyn til deltagernes nedsatte kognitive funktioner? Det fremgår i de enkelte manualer, hvad du skal være særlig opmærksom på.

Rammefaktorer

De formelle og uformelle rammer, som kan fremme eller hæmme læring og undervisningen.

Undervisningen kan være underlagt formelle rammefaktorer, som fx regler, manualer, grupperegler og lignende, som skal følges. Men også organisering, økonomi, fysiske omgivelser, undervisningsudstyr og materialer er med til at sætte en formel ramme for undervisningen.

De uformelle rammefaktorer kan være stemningen blandt kursisterne, deltagersammensætningen og deres forventninger til dig som underviser. Som underviser er du også selv en rammefaktor forstået sådan, at din undervisningsstil og opfattelse af, hvordan du skal være som underviser, dine egne grænser, din viden og fortrolighed med emnet, også er med til at sætte rammen for undervisningen. Tidsrammen er altid en udfordring – der skal være plads til diskussion og spørgsmål – og det er svært, når man ikke kender gruppens behov og deres "spørgelyst" på forhånd.

Overvej derfor følgende omkring din undervisning:

- Din rolle som underviser: Oplever du at have tilstrækkelig faglig såvel som pædagogisk viden til at kunne undervise i alle emnerne, eller har du behov for sparring eller hjælp fra en kollega til dele af kurset? Hvor ser du dine styrker og udfordringer i forhold til at undervise mennesker med demens og pårørende?
- Fysiske rammer: Er it- udstyret fx i orden, og ved du, hvordan det fungerer i det aktuelle undervisningslokale? Er der plads til gruppearbejde? Samme lokale hver gang? Hvordan er parkeringsforhold og adgangsforhold til kursusstedet?

NATIONALT VIDENSCENTER FOR DEMENS

- Organisatoriske rammer: Kan deltagerne få forplejning? Er du alene om undervisningen eller er I flere? Hvor lang tid til forberedelse har du? Hvad tid på dagen og aftenen kan du holde kurset? Kan deltagerne få udleveret en deltagermappe med print af undervisningsmaterialet? Er der økonomi til, at I kan uddele Værktøjskassens hæfter til kursusdeltagerne, eller skal deltagerne selv downloade hæfterne?
- Sociale og kulturelle rammer: Hvordan er stemningen på kurset, er det en homogen gruppe, "fylder" nogle af kursisterne for meget med egen taletid, er der tryghed og tillid i rummet til, at alle kan komme til orde?

Mål

Formålet med undervisningen og hvad deltagerne forventes at få ud af undervisningen.

Målene siger noget om hensigten med undervisningen og hvilket udbytte, deltagerne kan forvente at få. I Værktøjskassens manualer er de overordnede formål og mål for hvert af kurserne beskrevet. I hver af kursusmanualerne er målene operationaliseret, så du som underviser kan se, hvad målet er med den konkrete undervisningsgang. Målene er en hjælp for både dig som underviser og kursusdeltager til at tydeliggøre retningen og hensigten med undervisningen.

Overvej følgende omkring din undervisning:

- Hvad er undervisningens formål og mål?
- Hvilket udbytte forventes kursisterne at få?
- Hvad skal de vide og kunne anvende i hverdagen?
- Hvordan kan målene tydeliggøres for kursisterne?

Indhold

Det faglige indhold – hvad skal deltagerne vide for at nå målet?

Indholdet af undervisningen er tilrettelagt ud fra undervisningens mål. Som underviser fastlægger du niveauet og forløbet af undervisningen og tilpasser indholdet til undervisningens mål og kursisternes læringsforudsætninger. I Værktøjskassens kursusmanualer er forslag til indhold for hvert enkelt undervisningsmodul og forslag til undervisningsprogram beskrevet. Det er muligt at differentiere indholdet i forhold til sammensætningen af kursisterne. Det kunne fx være at alle kursisterne er særlig optaget af et bestemt emne, som du vælger at give ekstra tid til at undervise i og skære ned på noget andet i undervisningen.

Overvej derfor følgende omkring din undervisning:

- Hvad er det vigtigste budskab til deltagerne i den konkrete undervisning?
- Hvordan kan du tilpasse indholdet, fx hvis kursisterne oplever, det er for svært, kedeligt, irrelevant osv.?
- I hvilket omfang skal kursisterne have indflydelse på indholdet?
- Hvordan sikrer du, at indholdet og målet med undervisningen hænger sammen?

Læreprocessen

Hvordan skal læringen foregå?

Læreprocessen henviser til, hvordan læringen skal foregå samt overvejelser og begrundelser for valg af metodikker. I Værktøjskassens kurser er der vekslen mellem formidling fra underviseres side, gruppearbejde og diskussioner undervejs ud fra den begrundelse, at kursisterne skal have mulighed for selv at sætte ord på deres oplevelser, reflektere over dine budskaber og diskutere med hinanden, så muligheden for tilegnelse og forståelse af indholdet

NATIONALT VIDENSCENTER FOR DEMENS

øges. Forskellige typer læringsindhold forudsætter forskellige læreprocesser og undervisningsmetoder. Fx lægger foredrag op til overvejende en-vejskommunikation fra underviser til deltagerne. På andre af Værktøjskassens kurser lægges der op til høj grad af deltagerinvolvering, så her vil undervisningsmetoderne være diskussion i grupper, brug af øvelsesark, filmklip og evt. walk and talk. I Værktøjskassens manualer er det beskrevet, hvilke metoder vi anbefaler til formidling af indholdet på de forskellige kurser.

Overvej følgende omkring din undervisning:

- Hvordan skal læringen foregå på kurset?
- Hvilke arbejdsmetoder skal bruges i undervisningen? Fx gruppearbejde, øvelsesark, PowerPoints, filmklip.
- Hvilke metoder har kursisterne og underviseren gode erfaringer med?
- Hvordan er fordelingen mellem teorigennemgang og diskussion/gruppearbejde?

Vurdering

Undervisers evaluering af, hvordan undervisningen fungerede, og hvad udbyttet har været for deltagerne.

Evaluering omfatter både vurdering af selve undervisningsprocessen og kursisternes udbytte. Du skal derfor tage stilling til fra start i din planlægning af kurset "Hvem skal evaluere? Hvad skal evalueres? Hvordan skal det evalueres? Hvad skal vi bruge evalueringen til?"

For at vurdere undervisningsprocessen kan du efter hver kursusgang notere dine refleksioner over dagens undervisning og evaluere dagens undervisning sammen med en kollega ud fra elementerne i Den Didaktiske Relationsmodel. Hvad fungerede godt, hvad skal I være opmærksom på til næste gang osv. Det anbefales at bruge en logbog til dine løbende notater. Evaluering af undervisningsprocessen kan være med til at give dig opmærksomhed på behov for justeringer undervejs og fremover til kommende kurser.

For at vurdere deltagernes udbytte af kurset kan du efter hver kursusgang evaluere dagens undervisning sammen med deltagerne med tre følgende spørgsmål:

- Hvordan har det været at deltage i dag?
- Hvad tager du med dig fra i dag? Eller: Hvad synes du har været interessant for dig i dag?
- Er der noget, du synes vi skal gøre anderledes til næste gang?

Deltagerne kan drøfte det med sidemanden, i grupper, noterer det på gule post-its-sedler til dig, give dig mundtlig feedback i plenum osv. Der er forskellige muligheder, hvor du som underviser skal vurdere, hvad der er mest velegnet i din kontekst for kurset. Deltagernes vurderinger kan du notere i din logbog og tilpasse den kommende undervisning efter deres feedback, hvis der er behov for dette.

Efter foredragsrækken eller endt kursusforløb kan deltagernes samlede udbytte evalueres ved hjælp af et spørgeskema. Du kan vælge, at de skal bruge de sidste 5 min af undervisningen til at udfylde skemaet eller sende det til deltagerne elektronisk.

Du kan finde logbøger og et evalueringsskema, som du kan anvende efter endt foredragsrække og kursusforløb her

Overvej følgende omkring din undervisning:

- Hvordan fungerede undervisningen? Fx med udgangspunkt i sparring med kollega efter hver undervisning, evaluering af undervisningsdagen ud fra Den Didaktiske Relationsmodel sammen med din kollega, eller ved opsamling ud fra dine løbende noter fra logbog.

NATIONALT VIDENSCENTER FOR DEMENS

- Hvad har udbyttet været for deltagerne? Fx med udgangspunkt i noter, observationer og udsagn fra kursisterne, feedback til underviser ved afrunding på kursusdagen, spørgeskema til deltagerne efter endt kursusforløb, osv.

Kilder

Hiim, H & Hippe, E. (2007). Læring gennem oplevelse, forståelse og handling. København: Gyldendal.

Senest opdateret: 18. september 2020